

Fördjupad översiktsplan för Arbrå Särskilt utlåtande

Innehållsförteckning

Inledning	3
Antagandehandlingar	3
Vad är ett särskilt utlåtande?	3
Hur granskningen bedrivits?	3
Justeringar efter samråd	3
Inkomna yttranden	4
Myndigheter	4
Länsstyrelsen Gävleborg	4
Bilaga till Länsstyrelsens yttrande - Statens geologiska institut SGI	5
Kommuner	8
Ockelbo kommun/ Västra Gästriklands samhällsbyggnadsförvaltning	8
Internt	8
Privatpersoner	8
Privatperson 1.	8

Inledning

Antagandehandlingar

- Del 1. Fördjupad översiktsplan för Arbrå
- Del 2. Mark- och vattenanvändningskarta
- Del 3. Strategisk miljöbedömning
- Del 4. Samrådsredogörelse
- Del 5. Särskilt utlåtande
- Del 6. Länsstyrelsens granskningsyttrande
- Del 7. Sammanfattning av medborgardialogen

Vad är ett särskilt utlåtande?

Efter granskningen av den fördjupade översiktsplanen ska kommunen enligt Plan- och bygglagen (2010:900) sammanställa inkomna yttrande från granskningskedet i ett särskilt utlåtande och redogöra för de eventuella ändringarna i planen som synpunkterna har lett till.

Det särskilda utlåtandet med de sammanställda synpunkterna ska sedan bifogas de övriga handlingarna. Om synpunkterna som inkommit under granskningen inte kan tillgodoses i planförslaget bör det särskilt motiveras. Kommunen ska redovisa länsstyrelsens granskningsyttrande tillsammans med den fördjupade översiktsplanen. Om länsstyrelsen inte har godtagit planen i en viss del, ska det anmärkas i den fördjupade översiktsplanen.

Hur granskningen bedrivits?

Kommunstyrelsen beslutade om granskning av den fördjupade översiktsplanen för Arbrå den 2023-06-08. Granskningstiden var från 2023-08-28 till 2023-10-09. Kungörelsen annonserades i ortstidning och på kommunens hemsida. Alla handlingar fanns tillgängliga i sin helhet på biblioteket i Arbrå, kundcenter vid stadshuset huvudingång och på kommunens hemsida. Handlingarna skickades även digitalt till grannkommunerna, Länsstyrelsen Gävleborg och Region Gävleborg.

Justeringar efter samråd

Mindre justeringar av handlingarna har gjorts med anledning av de inkomna yttrandena. Eventuella ändringar finns beskrivna i respektive yttrande.

Inkomna yttranden

Myndigheter

Länsstyrelsen Gävleborg

Redogörelse av ärendet

Bollnäs kommun har i enlighet med 3 kap. 14 § plan- och bygglagen (PBL) översänt ett förslag till fördjupad översiktsplan för Arbrå till Länsstyrelsen för granskning.

Detta granskningsyttrande lämnas med stöd av 3 kap. 16 § PBL. Yttrandet utgör statens samlade uppfattning om planen vad gäller Länsstyrelsens ingripandegrunder enligt 11 kap. 10 § PBL i ett senare planeringsskede.

Enligt 3 kap. 16 § PBL ska det av yttrandet framgå om:

1. förslaget inte tillgodoser ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken (MB),
2. förslaget kan medverka till att en miljökvalitetsnorm (MKN) enligt 5 kap. MB inte följs,
3. redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) inte är förenlig med 7 kap. 18 e § första stycket MB,
4. sådana frågor rörande användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner inte samordnas på ett lämpligt sätt, och
5. en bebyggelse eller ett byggnadsverk blir olämpligt med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

Allmänna synpunkter

Yttrandet är en del av den fördjupade översiktsplanen och ska därför läggas till översiktsplanen då den antagits. Det är viktigt att markeringar görs i översiktsplanen för de delar där Länsstyrelsen inte har godtagit översiktsplanen (3 kap. 20 § PBL). Kommunen kan begära ett reviderat granskningsyttrande enligt 3 kap. 16 § underförutsättning att Länsstyrelsens tidigare granskningsyttrande helt eller delvis inte längre är relevant.

Synpunkter utifrån Länsstyrelsens särskilda bevakningsområden/ statliga intressen

Riksintressen

I en översiktsplan är det viktigt att framhålla och tydliggöra kommunens prioriteringar och avvägningar mellan olika riksintressen. Dessa utgör en grund för senare ställningstaganden i framtida planering och prövningar av enskilda ärenden. Översiktsplanen redovisar gällande riksintressen på ett bra sätt samt anger övergripande ställningstaganden till dessa.

Miljökvalitetsnormer

Länsstyrelsen har inget ytterligare att tillägga om riktlinjerna i dagvattenstrategin och dagvattenriktlinjerna följs.

Områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS)

Länsstyrelsen tar inte ställning det redovisade LIS-området eftersom detta gjordes i samband med framtagandet av kommunens översiktsplan.

Mellankommunala frågor

Länsstyrelsen har sedan samrådet inga kvarvarande synpunkter.

Hälsa och säkerhet***Klimatanpassning***

Länsstyrelsen bedömer att kommunen har beaktat synpunkter och förslag på åtgärder i planförslaget på ett godtagbart sätt.

Geotekniska frågor

Under samrådsskedet framfördes synpunkter vad gäller geotekniska frågor. Det handlar bland annat om tydligare beskrivningar om risker, kartredovisning, hantering av mark med stabilitetsproblem, riktlinjer gällande geotekniska risker utifrån ett klimatperspektiv samt redovisning av vilka osäkerheter som finns i befintligt material. Tidigare framförda synpunkter kvarstår delvis enligt ovan, och planen behöver därför justeras inför antagande.

Länsstyrelsen vill i sammanhanget lyfta att kommunen kan efter justeringar begära ett nytt granskningsyttrande.

Transportleder för farligt gods

Kommuner hänvisar till granskningshandlingarna till RIKSAM, Länsstyrelsen i Skånes riktlinjer för riskhänsyn i samhällsplanering, utgiven 2007.

Länsstyrelsen har sedan 2022 egna riktlinjer, *Riskhantering vid transportleder för farligt gods*. Länsstyrelsen anser att kommunen bör hänvisa till dessa.

Buller

Länsstyrelsen bedömer att kommunen har beaktat synpunkter och förslag på åtgärder i planförslaget på ett godtagbart sätt.

Markföroreningar

Länsstyrelsen bedömer att kommunen har beaktat synpunkter och förslag på åtgärder i planförslaget på ett acceptabelt sätt.

Kommentar:

Bollnäs kommun har kompletterat antagandehandlingar i den fördjupade översiktsplanen för Arbrå inom kapitlet Risker i avsnitten som berör transportleder för farligt gods samt ras, skred och erosion samt klimatanpassning.

Bollnäs kommun bedömer att övriga synpunkter finns behandlade översiktligt i den fördjupade översiktsplanen för Arbrå och att det därmed inte kvarstår några motstående intressen.

Bilaga till Länsstyrelsens yttrande - Statens geologiska institut SGI

Yttrande över granskningshandlingar

Statens geotekniska institut (SGI) har beretts möjlighet att yttra sig i rubricerat ärende. SGI:s yttrande avser geotekniska säkerhetsfrågor såsom ras, skred, erosion och geotekniska frågeställningar kopplade till översvämning.

Grundläggnings- och miljötekniska frågor, såsom hantering av radon, ingår inte i vår granskning.

Underlag

1. Fördjupad översiktsplan för Arbrå, Bollnäs kommun, 2023-08-21, med bilagor.

SGI:s synpunkter

SGI har yttrat sig under samrådsskedet, (2022-09-21 och dnr 5.1-2207-0729) och då framfört att översiktsplanen bör kompletteras på följande sammanfattade punkter I-V. SGI:s kommentar på granskningshandlingen ges i direkt anslutning till synpunkten.

- I. I planområdet finns utpekade riskområden med branta slänter med friktionsmaterial och befintlig bebyggelse. Planbeskrivningen bör tydligare beskriva risken av ett ras i moränslänter samt dess konsekvenser på den bebyggda miljön.
 - En kortfattad generell beskrivning finns om ras, skred och erosion.

Planbeskrivningen bör tydligare beskriva risken av ett ras i moränslänter samt dess konsekvenser på den bebyggda miljön.

- I. Planen bör kompletteras med en beskrivning av erosion, hur det kan uppstå samt vilka risker erosion medför. SGI rekommenderade även kommunen att komplettera kartredovisningen med en redovisning av erosionskänsliga stränder.
 - Ett kartlager med Stränders eroderbarhet visas nu i karta i Figur 22. Det saknas dock en textbeskrivning av erosion med tillhörande risker. En kortfattad generell beskrivning finns om ras, skred och erosion.
- II. Ställningstagande för hur utpekade områden med stabilitetsproblem ska hanteras är i samrådet avgränsat till att enbart gälla upprättandet av nya detaljplaner och bygglov. Ställningstagandet bör även inbegripa befintlig bebyggelse samt infrastruktur, naturområden och parker.
 - Kommunen anger i *Riktlinjer gällande riskhantering*: ”För områden som planeras att exploateras och som identifieras vara utsatta för risker gällande farligt gods, föroreningar, buller, radon, luftledning, översvämningar, ras, skred och erosion och miljö kvalitetsnormer ska en riskanalys eller riskutredning göras. Detta gäller även befintliga miljöer som kan komma att påverkas.” Befintlig miljö finns nu med i riktlinjen om den påverkas, den befintliga miljön behöver dock riskhanteras oavsett om ny exploatering sker eller inte.
- III. Strategin bör kompletteras med kommunens ställningstagande kring hur geotekniska säkerhetsfrågor ska hanteras i samband med framtida klimatanpassningsåtgärder. Kommunen bör även komplettera planen med en beskrivning av klimatförändringarnas

effekter på geotekniska säkerhetsfrågor där även tidsaspekten lyfts in.

- Kommunen anger i *Riktlinjer gällande riskhantering*: ”Ett förändrat klimat och nuvarande risker ska alltid beaktas tidigt i planerings- och byggprocesser för att minimera risken för olyckor, skador och ekonomiska förluster. Detta gäller även befintliga miljöer som kan komma att påverkas. Arbetet ska utgå ifrån att ta fram helhetslösningar och en riskanalys eller utredning ska göras.” SGI rekommenderar fortsatt att tidsaspekten läggs till.

Vi vill i sammanhanget påminna om att det i samband med detaljplanering, och bygglov utanför detaljplanelagt område, alltid ska utföras bedömning av ras, skred och erosion i enlighet med PBL. Vi vill också framhålla vikten av att vid prövning av markens lämplighet för avsett planändamål måste livslängden hos bebyggelse, anläggningar etc. vara utgångspunkten och därför behöver förväntade effekter av ett förändrat klimat beaktas.

- II. Kommunen bör i planen redogöra för vilken detaljeringsnivå det geotekniska underlaget har som använts samt vilka osäkerheter som kvarstår.
 - Sådan beskrivning saknas.

Kommentar:

Synpunkterna finns behandlade i Länsstyrelsens granskningsyttrande.

Kommuner

Ockelbo kommun/ Västra Gästriklands samhällsbyggnadsförvaltning
Ockelbo kommun har fått den fördjupade översiktsplanen för Arbrå, Bollnäs kommun på remiss.

Syftet med den fördjupade översiktsplanen för Arbrå är att den ska utgöra en viljeinriktning för den framtida markanvändningen. Den fördjupade översiktsplanen ska även ange riktlinjer för hur bebyggelsestrukturen, grönstrukturen och rekreationsområden, kulturmiljöer, trafikinfrastrukturen och andra värden ska utvecklas och bevaras.

För kommande detaljplanearbeten, investeringar samt bygglov är den fördjupade översiktsplanen ett viktigt underlag. Planen ska inte ses som en åtgärdsplan utan ska förbereda och möjliggöra en tänkbar framtid.

Synpunkter

Västra Gästriklands samhällsbyggnadsnämnd har inga synpunkter på förslaget.

Internt

Privatpersoner

Privatperson 1.

Den politiska majoriteten utsätter Arbrås invånare för risker genom att endast godkänna en Vattentjänstplan.

En Vattentjänstplan omfattar försörjning av vattentjänster. Den är fullständigt otillräcklig för att tillhandahålla information om risken för översvämning, teknisk preventiva åtgärder eller framtida markanvändning.

En lågpunktskartering för verksamhetsområden för VA säger planerare väldigt lite om den framtida risken för översvämning.

Planarkitekten lyckades inte klargöra att Arbrå inte ens är ett VA-utredningsområde i Vattentjänstplanen. Han förklarar heller inte kopplingen mellan VA-utbyggnad och översiktsplan endast är relevanta i ett mindre område nära Arbrå järnvägsstation. Detta innebär att Vattentjänstplanen till stor del är irrelevant för Arbrå.

Planarkitekten ger ett vagt löfte om att skyfallskartering kan komma framöver – beroende på resultatet av Vattentjänstplan. Han lyckas inte klargöra att detta endast kommer att mäta skyfallspåverkan på VA-anläggningen.

(Vattentjänstplan, tabell 10, åtgärd M+N)

Planarkitekten säger att ”I samband med detaljplaneläggning ska kommunen bland annat ta hänsyn till översvämningar...” Han måste vara medveten om att analysen som gjordes under detaljplaneläggning (av ett begränsat område) inte

är jämförbar med den som gjordes under framställandet av en fördjupad översiktsplan baserad på full skyfallskartering av hela området.

Den politiska majoriteten stöder ett billigt alternativ som utsätter Arbrås invånare för risker, vad gäller både deras liv och fastigheter.

Den politiska majoriteten tar ingen hänsyn till samråd bland sina medlemmar och ignorerar otydliga dokumentation som endast kan resultera i dålig planering.

Under samråd varnade fem Arbråbor kommunstyrelsen för risken för översvämning i Arbrå. Vi hänvisade också till uttalanden från Grönstrukturprogrammet som beskrev ”säkerligen risk för översvämning” och betonade frånvaron av skyfallskartering. Länsstyrelsen samrådsyttrande ifrågasatte också frånvaron av skyfallskartering, vilket nämns i dagvattenstrategin. Både grönstrukturprogrammet och dagvattenstrategin är *avsedda* att understödja FÖP Arbrå. I bästa fall skulle en full skyfallskartering också utgöra en bas för FÖP Arbrå.

Det finns betydande inkonsekvenser och motsägelser mellan grönstrukturprogrammet, FÖP Arbrå och dagvattenstrategin. Alla dessa dokument saknar ordentligt underlag för en skyfallskartering för Arbrå. Alla dessa dokument har skapats vid olika tillfällen av olika personer, utan inbördes samordning.

Varför behandlar den politiska majoriteten Arbrås invånare så annorlunda jämfört med invånarna i Bollnäs?

Europakonventionen kräver att kommunen behandlar alla invånare lika. Bollnäs kommun hävdar att alla invånare är av lika värde.

Den fördjupade översiktsplanen för Bollnäs innehåller en omfattande beskrivning av ”skyfall och höga vattenflöden”. Den tillkännager att lågpunktskartering och kartläggning gjord av länsstyrelsen (2016) är otillräcklig för att riskhantering. Den rekommendera en översiktlig skyfallskartering. Inom 6 månader från att planen vann laga kraft leverade SMHI en skyfallskartering till Bollnäs kommun.

Jag hävdar att om ett liknade mönster inte följs för FÖP Arbrå kommer den politiska majoriteten att bryta mot Europakonventionen. FÖP Arbrå kommer då att vara möjlig att överklaga.

Arbrås invånare har en mänsklig rättighet för likabehandling, skydd för sina fastigheter och en riskfri miljö. Arbrås invånare ska rimligtvis kunna förvänta sig att den politiska majoriteten agerar på ett sätt som återspeglar de värderingar kommunen säger sig ha.

‘Riktlinjer gällande riskhantering’ är inte tillräckliga för att garantera säkerheten

Efter samråd har denna rubrik lagts till i slutet av FÖP Arbrå. ”Riktlinjerna” utgörs emellertid endast av fyra punkter. Varje punkt har allvarliga brister.

- *Ett förändrat klimat och nuvarande risker ska alltid beaktas tidigt i planerings- och byggprocesser för att minimera risken för olyckor, skador och ekonomiska förluster. Detta gäller även befintliga miljöer som kan komma att påverkas. Arbetet ska utgå ifrån att ta fram helhetslösningar och en riskanalys eller utredning ska göras.*

Ett förändrat klimat och nuvarande risker ska beaktas tidigt i översiktsplanering. Detta innebär att FÖP Arbrå borde ha baserats på en full riskanalys för översvämningar från SMHI. Samråd och granskning har begränsats eftersom allmänheten inte har denna information. Återigen förväntar sig planarkitekten att detta arbete ska utföras plats för plats, under detaljplanering och till och med under beviljande av bygglov! Detta är ett recept på katastrofal och dålig planering.

Detta är endast ett upprepande av påståenden i samrådsredogörelsen. Det är inte en riktlinje och kommer göra föga för att hjälpa planerare att fatta säkra beslut angående översvämning.

- *Ingen exploatering ska ske inom områden som översvämmas vid 100-årsflöde.*

Detta är meningslöst när området som avses visas på odaterad, föråldrad karta (FÖP Arbrå. Figur 22). Denna karta är mycket märklig. Den är markerad Lantmäteriet och är uppenbart gammal. Rubriken lyder dock "I bakgrunden syns mark- och vattenanvändningskartan.". Denna karta fanns inte när Lantmäteriets karta skapades. Det verkar som om Figur 22 har "skapats" av samhällsbyggnadskontoret. Detta är en farlig procedur. Arbrås invånare kan se att de inte får säker riskhantering från den politiska majoriteten.

- *För områden som planeras att exploateras och som identifieras vara utsatta för risker gällande ... översvämningar... ska en riskanalys eller riskutredning göras. Detta gäller även befintliga miljöer som kan komma att påverkas.*

Detta bekräftar att ingen översiktlig riskanalys/utredning kommer att göras. Bara billiga undersökningar i begränsade områden, som utförs efter att en risk har identifierats av en icke specificerad person. Om den icke specificerade personen misslyckas med att identifiera risken utförs ingen analys. Detta är ett recept på den farliga "låt-gå"-metoden för planering. Om utvecklaren har ett projekt kommer planeraren inte att identifiera nya risker för att blockera det. En översiktlig skyfallskartering borde göras innan utvecklaren träder in.

Fabrikören

Samrådssvaret, från fem medlemmar, påvisar flera anledningar till att fabrikören var opassande för de byggnader som beskrevs i den föråldrade detaljplanen. Våra argument avvisades på grund av att Bollnäs kommun har en detaljplan som vunnit laga kraft.

Under samrådet påminde vi den styrande majoriteten, stadsarkitekten och planarkitekten om deras förpliktigande enligt europeisk lag.

”Staten och dess kommuner är enligt Sveriges internationella åtaganden skyldiga att hålla sina detaljplaner uppdaterade i enlighet med allmänna och enskilda intressen.” (Wikipedia. Detaljplan. Kravet).

Stadsarkitekten har inte lyckats med denna uppgift.

Det finns också ett krav på att översiktsplaner hålls uppdaterade ((PBL 2010:900. 3 kap. 23 § - 26 §). FÖP Arbrå kommer att vara föråldrad innan den antas om den baseras på Fabrikörens gamla detaljplan.

Det borde vara självklart att Arbrås invånare har rätt att veta att deras allmänna och enskilda intressen avspeglas korrekt i planer som kommunen innehar. Det borde vara självklart att fastighetsägare inte blir drabbade av föråldrade planer som minskar värdet på deras fastigheter. Investering kommer naturligtvis inte att investera när en kommun skapar osäkerhet genom att inneha föråldrade planer som kan komma att ändras. Det borde vara en självklarhet att planerna ska vara anpassade till nuvarande lagstiftning.

Vi noterar att samrådsredogörelsen inte innehöll några riktigt svar på våra punkter om europeisk lag. Förmodligen avser den styrande majoriteten och stadsarkitekten att ignorera sina juridiska skyldigheter. Vi noterar att planerna ska vara anpassade till nuvarande lagstiftning.

Vi noterar att samrådsredogörelsen inte innehöll något riktigt svar på våra punkter om europeisk lag. Förmodligen avser den styrande majoriteten och stadsarkitekten att ignorera sina juridiska skyldigheter.

Samrådsredogörelsen utlovar en ny detaljplan om Fabrikörn utvecklas i framtiden. Det ett tydligt medgivande till den föråldrade 55 år gamla detaljplanen inte är lämplig för ändamålet – varken nu eller i framtiden.

Det är oacceptabelt, enligt europeisk lag, att inneha flera föråldrade detaljplaner. Ännu värre är det att använda någon av dessa planer, som inte är lämplig för sitt ändamål, till grund för en fördjupad översiktsplan. Den politiska majoriteten kommer bryta mot Europakonventionen om FÖP Arbrå antas, med Fabrikörens föråldrade detaljplan som underlag.

Kommentar:

Yttrandet omfattar avsnitt som inte är kopplade till den fördjupade översiktsplanen för Arbrå. Dessa behandlas inte i Bollnäs kommuns kommentarer.

En lågpunktskartering har införts inom ramen för Vattentjänstplanen vilket ger en första indikation kring problematiken på orten. Lågpunktskartering kommer ligga till grund som underlag för vidare åtgärder inom planområdet.

Eventuella motsättningar mellan utpekad markanvändning och dagvattenstrategin samt grönstrukturprogrammet utreds i samband med en revidering av dagvattenstrategin och grönstrukturprogrammen eller i samband med detaljplaneläggning och bygglov.

Bakgrundskartan bygger på Lantmäteriets CX-karta. Övriga data bygger på de tillgängliga utredningarna som finns tillgängliga för Bollnäs kommun avseende ras- och skredrisker, erosionsrisker vid strandkanter samt översvänningsrisker från Ljusnan.

Synpunkterna kring förtätningsområdet vid Fabrikören finns behandlade i samrådsredogörelsen. Nedan finns utdrag ur Bollnäs kommuns svar på aktuellt område från samrådsredogörelsen.

Det aktuella området består idag av en juridiskt bindande detaljplan. Detaljplanen är gällande fram tills den upphävs eller ändras. Bollnäs kommun har i samband med översiktsplanen tagit fram en strategisk miljöbedömning som översiktligt behandlar bland annat relevanta miljömål där jordbruksmark ingår. I samband med ett eventuellt bygglov eller en ny detaljplan om förutsättningar kräver det vägs olika intressen mer i detalj mot varandra. Bollnäs kommuns bedömning är att en byggnation av området bör föregås av en ny detaljplan. I en fördjupad översiktsplan ingår bland annat att avväga jordbruksmarkens bevarande mot andra allmänna intressen, till exempel bostadsbyggande. I den fördjupade översiktsplanen förespråkar Bollnäs kommun en förtätning framför en utvidgning av samhället, i den bedömningen har Fabrikören bedömts som lämplig att prova för bostadsbebyggelse. Inga förändringar görs i planhandlingarna med anledning av yttrandet. (utdrag ur samrådsredogörelsen)

Inga förändringar görs i antagandehandlingarna med anledning av yttrandet.